КОЗАК НЕВМИРАКА

Прольоґ,

говорений перед ювилейною виставою „Наталки Полтавки в память столїтнїх відродин української народности.

Написав

Др. Іван Франко.

Цїна 10 цт

Накладом

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНЇ АКОРД
216 Dufferin Ave.
WINNIPEG, MANITOBA.

КОЗАК НЕВМИРАКА

Прольоґ,

говорений перед ювилейною виставою „Наталки Полтавки в память столїтнїх відродин української народности.

Написав

Др. Іван Франко.

Накладом

УКРАЇНСЬКОЇ КНИГАРНЇ АКОРД
216 Dufferin Ave.
WINNIPEG, MANITOBA.

Сцена зовсїм темна, далеко видно зарево великої пожежі, на переді сцени на право могила.

КОЗАК - НЕВМИРАКА.

(старезний дїд, з бандурою, сидить на могилї. Зразу в темнотї тілько слабо рисує ся його сілует, він вдивляє ся в пожежу і деклямує глухо, іронїчно:)

Еней був парубок моторний
І хлопець хоч куди козак!
На лихо вдав ся він проворний,
Завзятїйший від усїх бурлак.
Та Греки, як спаливши Трою,
Зробили з неї скирту гною,
Він, взявши торбу, тягу дав.
Набравши деяких Троянцїв,
Осмалених як гиря ланцїв,
Пятами з Трої накивав.

(Він устає, випростовує ся, бандура бреньчить).

Вона горить! Та Троя Україна
Палає, гине, з серця точить кров.
Здасть ся, вже остання її година,
Здасть ся, хитрий ворог поборов
Усе! Здасть ся, вся лягла дружина,
Всї мури впали, навіть той покров
Останнїй, що ним укривають трупи,
І той загарбали хижацькі купи!

Нї, не досить! І в нашому нутрі
Пройшов пожар, сумує попелище!
Ми хробачливі в самому ядрі,
В душі погасло вічнеє огнище
Живої віри! На страшнім кострі
Згоріла сила! Нижче, нижче, нижче
Схиляють ся колись так горді чола!
О мамо! Бідна ти, бездїтна й гола!

Ми всї такі! Що в инших ганьби знак,
Се ми приймаємо як хлїб насушний!
У инших ренеґат — у нас добряк;

У инших підлий — в нас старшим по-
[слушний;
У инших скажуть просто, ясно так:
Безхарактерний, — в нас лиш: просто-
[душний;
Не стало встиду в нас! Ми в спокою
Упідлимось, ще й горді підлотою.

(Далекий грім, пожежа зближає ся, на сцені робить ся виднійше. Козак показуючи на захід).

О, так! Он там він, той козак мотор-
[ний,
Що вирвав ся з пожежі рідних хат;
Не заперечу, вдав ся він проворний!
Нехай тут гине, пропадає брат!
Нехай тут матїр шарпа ворон чорний,
Нехай борців шматує й ріже кат!
Він рад, що вратував свої Пенати,
Тїкає иншої шукати хати!

Пятами накивав від тебе, нене!
Лишив тебе у ранах, у крови!

Із груди вирвав серце насталене,
А вткнув якесь собаче — і живи!
І крикнув грімко: ,,Хлопці, гей до
[мене!
Не буде тут роси вже ні трави!
Пропала мати, ми ще сеї ночи
Кидаймо трупа! Гейно в світ за очи!

,,Там жде нас краща доля, там печені
Самі нам голубці влетять у рот!
Хто хоче роскошів — жий в Картаґені;
Хто хоче вивисшить ся над народ,
І слави й блиску й злота повні жмені —
За мною в Рим! Там храм наш, там
[кивот!
Що нам ті згарища! Забудьмо Трою!
Власть - Рим і роскіш — Картаґен
[горою!''

І рушили — народам на наругу!
Пішли нової матери шукать.
В серцях згасили навіть тую тугу,
Що тягне пса у рідній буді спать.

Де йдеш, Енею? Пугу! Пугу! Пугу!
Не чують! Несіть народам всім для
[виду
Жебрацьку торбу і лице без встиду!

(Тимчасом розвиднюєть ся троха, видно попалені села, поле вкрите трупом).

Ох, не сходи ти сонце на Вкраїні!
Злякаєш ся тих згарищ і руїн!
Осліпнуть очи тут же, в сій годині,
Щоб той страшенний образ наче шпін
Не вбив ся в серце і не пік від нині
Страшнійше пекла! Що се? Чути
[дзвін!
Се ангел дзвонить по мертвім народі.
Бо щоб живий хтось був?... Подумать
[годі!

(Чути далекий голос дзвона)

Так, ангел дзвонить! Молотом з алмазу
Він бє о хрусталевий неба звід.
Ох! Заболіли страшно тут від разу
Всі давні рани! Сей кровавий слід —
Се Берестечко! Тут у кости сказу

З Чуднова взяв. Сей струп, від сот-
[ні літ
Незгоєний — Андрусівська умова!
А тут — Полтава і смага Петрова.

(Голос дзвона міцніє і мішає ся з гуркотом грому — темніє на ново. Козак паде на коліна на могилі).

О Боже! чи-ж конець моєї муки?
Вкраїна вмерла — дай мені спочить!
Дай ті катовані від давна руки
Хоч у могилі без кайдан зложить!
Змажи нас з памяти людий, щоб внуки
Не знали, як ми мусіли скінчить.
Ти сам, Святий, забудь про нас в сій
[хвили,
З землею наші порівняй могили!

(Удар грому. Козак западає ся в землю. Ще хвилю гуркоче грім, потім звільна прояснює ся на сході займає ся велике рожеве зарево — сходить сонце. Сцена представляє той самий краєвид, тілько, з зеленими садами, чепурними хатками, на право, далеко, вежі міста з золоченими банями, довкола могили роскішні кущі, калина, черемха в цвіті).

КОЗАК - НЕВМИРАКА.

(той самий, але відмолоднілий, з бандурою виходить ізза могили. Йде зразу понурий, у задумі, та звільна його рухи роблять ся енерґічні, голос міцніє).

Здорово проспав ся, бачу,
По козацьки, сотню літ.
Ну, та виграю чи втрачу,
А погляну ще на світ,
На ту рідну Україну,
Що колись як рай цвила,
Що мені над все на світі
Наймилійшою була.
Хто то в ній тепер панує?
Хто то в ній тепер живе?
Як говорить, як співає
Поколіне те нове?
Боже, серце жах стискає:
Адже-ж певно нині в ній
Вже ніхто не зна, не тямить
Нашу мову і пісні!
Десь Калмики та Кірґізи
Топчуть степ, де ми лягли;

Чудь, Мордва, Чухна та Фіни
Наші села заняли.
Боже, по що з вікового
Сну мені велів ти встать?
Чи щоби з розбитим серцем
Я в могилу ляг назад?

(Поступає наперед. За сценою чути хорову пісню — зразу тихонько, потім чим раз сильнійше, та все таки притишено, мов з віддаленя:)

Ой гук, мати, гук,
Де козаки йдуть!
Та щасливая тая доріженька,
Та де вони йдуть.

А де вони йдуть,
Там луги гудуть,
А перед себе та вражих Ляшенків
Облавою пруть.

КОЗАК.

(з виразом найвисшої радости)

Боже! Наше рідне слово!
Наша пісня ще живе!

І про нас ще памятає
Поколіне те нове!
Ще співає про козацтво,
Про його кровавий бій!
Ах, значить, ще не в могилї
Той народ коханий мій!

(Озираєть ся по сценї)

Ах, значить, оті цвітучі
Села, ниви і садки,
Се українські оселї,
Се України вінки!
А оті могили-гори,
Де борцї старії сплять,
Уквітчали любі руки
Знать українських дївчат!
Ще Українець збирає
Із сих нив для себе хлїб,
І не топче чужениця
Нашу славу і наш гріб!

(Поступає ще далї наперед і озирає публику).

Ах, а тут! Предивне диво!
Тайна поміж тайн страшних!

Се-ж Енеєві потомки!
Та що стало нині з них?
Ті, що перед сто літами,
Як згорів наш рідний дім,
Накивать йому пятами
Не задумались зовсім, —
Ті під материні крила
Знов згорнули ся в любві,
І бажають в рідній хаті
Рай зготовити собі.
І дивіть, горять їх очи
Тим самим вогнем святим,
Як горіли тої ночи,
Коли друг мій, побратим,
Коли славний, безталанний,
Щирий батько наш Богдан
У важкій годині скликав
Запорожців на майдан.
Тямлю ніч сю як сьогодні!
В коло нас реве Дніпро
І клекоче Ненаситець,
Камяне гризе ребро.
А в степу напроти Січи

Се не хижая сова
А козацька ляцька кріпость
Свої кігті висува.

У Богдана сльози в оці,
Та вогонь в душі, в словах.
,,Згинем, братя, або в гору
Піднесем свободи стяг!

Згинуть, нам одна дорога,
Чи в кайданах, чи в війні;
Хто ненавидить кайдани,
Тому війни не страшні!

Чи послабли ваші сили?
Потупили ся шаблї?
Чи в серцях ви погасили
Дух лицарський взагалї?''

І гучнїйше хвиль Днїпрових
Крик козацтва заревів:
,,Або ляжем головами,
Або вибєм ворогів!''
В жовтім світлї смолоскипів,
Що горіли серед нас,
У очах козацьких блисло

Десять тисяч іскор враз.
Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, братя, той підпал,
Що підняв страшну пожежу
Аж по Буга й Сяну вал.

Гей, тих десять тисяч іскор,
То був, братя, той розмах,
Що історію Вкраїни
Повернув на инший шлях.

Бачу, бачу, тії іскри!...
Мовиш: мало їх? Невже-ж?
Що? На трийцять міліонів
Десять тисяч не знайдеш?
Мовиш: де нам взять Богдана?

Тільки ти придатний будь
На святе, велике діло!
Загартуй думки і груд!

До високого літаня
Ненастанно пробуй крил,
А Богдан прийде як сума
Ваших змагань, ваших сил.
До великого моменту

Будь готовим кождий з нас, —
Кождий може стать Богданом,
Як настане слушний час.
Мовиш: нині инші війни...
Ну, то иншу зброю куй,
Ум остри, насталюй волю,
Лиш воюй, а не тоскуй!

Лиш бори ся, не мири ся,
Радше впадь, а сил не трать,
Гордо стій і не кори ся,
Хоч пропадь, але не зрадь!

Кождий думай, що на тобі
Міліонів стан стоїть,
Що за долю міліонів
Мусиш дати ти одвіт.

Кождий думай: тут, в тім місці,
Де стою я у вогни,
Важить ся тепер вся доля
Величезної війни.

Як подам ся, не достою,
Захитаю ся мов тінь, —
Пропаде кровава праця

Многих, многих поколінь.
У таких думках держи ся
І дітий своїх ховай!
Коб лиш чистая пшениця, —
Буде паска й коровай.
Чи побіди довго ждати?
Ждати — довго! То й не жди-ж!
Нині вчи ся побіджати,
Завтра певно побідиш.
Таж не даром цвіт розцвив ся!
Чейже буде з цвіту плід.
Таж не даром пробудив ся
Український жвавий рід.
Таж не даром іскри грають
У очах тих молодих!
Чей нові мечі засяють
У правицях, у твердих.
Довго нас недоля жерла,
Доси нас наруга жре;
Та ми крикнім: Ще не вмерла,
Ще не вмерла і не вмре!

НОВІ КНИЖКИ.

Національне виховане 10
Нива [збірка для народу] . . .15
Зоряний хлопчина 20
Дотепи, питаня і відповіди . .05
Траґедія Галицької України $ 1.00
Пригоди Матія Сандорфа . $ 2.80
Для домашнього огнища . . .85
Борба світів (фантаст. повість) .50
Відроджене [в 3 частях] . $ 2.25
Геройська Україна, (альбом образків з боїв України за свободу) 1.50
Криваві діяманти 35
Завдання громади 25
В. Винниченко, критична студія .40
Для домашнього огнища . . .85
Нетри . . . . $ 1.00
Січові стрілці 15
Чернигівка, історична повість .50

Пишіть по катальоґ на адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA
ACCORD
216 Dufferin A Winnipeg, Man.